21/03/2020

Μητροπολίτης Ναυπάκτου: Η ασθένεια ως υπαρξιακό γεγονός

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου

Ακολουθεί Άρθρο του Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου, όπως αυτό δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα «Το Βήμα» της Κυριακής, στις 30 Αυγούστου 2009:

Η νέα γρίπη που έγινε πανδημία και κυρίως ο πανικός και ο φόβος που δημιουργεί στους ανθρώπους φέρει στην επιφάνεια ένα μεγάλο γεγονός που έχει σχέση με τις ψυχολογικές ανασφάλειες και τον υπαρξιακό φόβο. Όλες οι υπερβολικές αντιδράσεις των ανθρώπων απέναντι σε τέτοια ζητήματα, όπως η ασθένεια, συνδέονται με τον φόβο του θανάτου.

Όταν ρωτούμε τον γιατρό για κάποια ένδειξη σοβαρής ασθένειας, δεν προσέχουμε τόσο την απάντηση που μας δίνει, αλλά προσπαθούμε με αγωνία να εισδύσουμε στην σκέψη του για να διακριβώσουμε τι ενδεχομένως μας αποκρύπτει. Και αυτή η κίνησή μας κρύβει τον φόβο του θανάτου, μήπως δηλαδή η συγκεκριμένη ασθένεια καταλήξη στον θάνατο. Έτσι, περισσότερο από την ασθένεια πρέπει να αντιμετωπισθή ο φόβος του θανάτου, ο οποίος προκαλείται από διάφορα γεγονότα και αφορμές.

Ο θάνατος είναι ένα βιολογικό και υπαρξιακό φορτίο που το κουβαλάει ο

άνθρωπος από την πρώτη στιγμή της γονιμοποίησης του ωαρίου και την δημιουργία του ζυγώτη. Από τα 20.000 περίπου γονίδια που έχει ο άνθρωπος ένας αριθμός γονιδίων σχετίζονται με την γήρανση και την φθορά και οδηγούν στον θάνατο, όπως αυτά που βρίσκονται στο μιτοχονδριακό DNA. Οπότε, ο θάνατος καιροφυλακτεί μέσα μας, ακόμη και από τότε που δεν έχουν διαφοροποιηθή τα βλαστοκύτταρα και δεν έχουν σχηματισθή τα όργανα του σώματος. Αλλά και τα γονίδια που θα προκαλέσουν κάποτε διάφορες ασθένειες και αυτά κρύβουν τελικά τον θάνατο.

Ο φόβος του θανάτου ερμηνεύεται και κοινωνιολογικά, αφού η συσσώρευση υλικών αγαθών, οι ποικίλες ασφαλίσεις, τα συντάξιμα χρόνια, οι καταθέσεις κλπ., στο βάθος τους υποκρύπτουν την αντιμετώπιση των γηρατειών και τις άγνωστες συνθήκες με τις οποίες θα πεθάνουμε. Και αυτό το «πνεύμα» του καπιταλισμού και του σοσιαλισμού δεν είναι ανεξάρτητο από τον φόβο του θανάτου.

Ψυχολογικοί παράγοντες συνδέονται με τον θάνατο και την αντιμετώπισή του. Όπως ισχυρίζεται ο Ιωσήφ Φέϊμπρι που ανέλυσε πρακτικότερα την «λογοθεραπεία» του Βίκτωρ Φράνκλ, οι βιολόγοι θεωρούν ότι η ζωή του ανθρώπου από την γέννηση μέχρι τον θάνατο προσδιορίζεται «από τις λειτουργίες των ενδοκρινών αδένων, από τις χημικές αντιδράσεις και από τις ηλεκτρικές φορτίσεις». Οι ψυχολόγοι ομιλούν για τις ορμές και τα ένστικτα και τις διάφορες εξαρτημένες διαδικασίες που προσδιορίζουν την συμπεριφορά μας. Όμως ο Βίκτορ Φράνκλ υποστηρίζει ότι μέσα σε όλους αυτούς τους παράγοντες διατηρείται ένας χώρος ελευθερίας και ο άνθρωπος μπορεί να προσδιορίζη το νόημα της ζωής του και να υπερβαίνη «την τραγική τριάδα της ανθρώπινης ύπαρξης», που είναι ο πόνος, ο θάνατος και η ενοχή, και μάλιστα ο θάνατος προηγείται του πόνου. Ο Πιαζέ απέδειξε ότι η μη αναστρεψιμότητα του θανάτου εμφανίζεται στην ηλικία των 8-10 ετών και συνδέεται με τις κρίσεις στην εφηβεία και τις μετέπειτα ηλικίες.

Συγχρόνως ο θάνατος είναι και ένα υπαρξιακό γεγονός, ένα οριακό σημείο στην ζωή του ανθρώπου. Για τα οριακά-υπαρξιακά φαινόμενα, που δείχνουν την εσωτερική κατάσταση του ανθρώπου, ασχολήθηκαν οι υπαρξιστές φιλόσοφοι και έδωσαν διάφορες ερμηνείες. Άλλοι τα υπαρξιακά ερωτήματα τα αντιμετώπισαν με την πίστη στον Θεό (Κίρκεγκαρτ)• άλλοι με την κίνηση προς τον εαυτό, τους άλλους και την ιστορία, με απώτερο τέλος όμως την τραγωδία, τον θάνατο, που δεν μπορούμε να αποφύγουμε (Γιάσπερς)• άλλοι συνδέουν την ύπαρξη με το μηδέν, αφού θεωρούν ότι η ύπαρξη προέρχεται από το μηδέν και μηδενίζει τα πάντα (Σάρτρ)• άλλοι συνδέουν την ύπαρξη με το νόημα για την ζωή, και την αλήθεια με την ανάδυση από την λήθη και μάλιστα την λήθη του θανάτου (Χάιντεγκερ).

Ο πανικός για το πότε θα κυκλοφορήση το νέο εμβόλιο για την γρίπη και πότε θα

το προμηθευθούμε κατέλαβε πολλούς. Δεν μπορεί κανείς να αρνηθή αυτήν την πραγματικότητα που, όταν παραμένη σε ένα φυσιολογικό επίπεδο για την προστασία του εαυτού μας, και κυρίως των παιδιών, που έχουν μέλλον και όραμα για την ζωή, είναι δικαιολογημένη, αλλά αυτό δεν είναι πανάκεια στην λύση όλων των προβλημάτων. Υπάρχουν υγιείς σωματικά άνθρωποι που δεν έχουν απαλλαγή από το υπαρξιακό κενό και την «ανούσια ανυπαρξία», από την βίωση μιας προθανάτειας εμπειρίας, μιας αργόσυρτης κίνησης προς τον θάνατο. Ο Γιάλομ έθεσε στο στόμα του Μπρόϊερ κατά την «συζήτησή» του με τον Νίτσε την φράση: «παρελαύνω κι εγώ μαζί με όλους τους άλλους με συντονισμένο βήμα προς το θάνατο».

Έτσι, εκτός από το εμβόλιο κατά της νέας ασθενείας απαιτείται η εύρεση υπαρξιακών και πνευματικών «εμβολίων», που να υπερνικούν τον φόβο του θανάτου, ο οποίος δημιουργεί ψυχολογικά, υπαρξιακά και κοινωνικά προβλήματα. Η νοηματοδότηση του ανθρώπινου βίου είναι ένα «πνευματικό εμβόλιο» που είναι αναγκαίο για κάθε ασθένεια.

Μέσα στην ζέστη του καλοκαιριού, στο μέσον του Δεκαπενταύγουστου η Εκκλησία προσφέρει ένα τέτοιο «πνευματικό εμβόλιο», για να αντιμετωπίσουμε το βιολογικό και υπαρξιακό φορτίο του θανάτου, που κουβαλάμε μέσα μας από την γέννηση μας και το φέρουμε σε όλη μας την ζωή, και εκδηλώνεται κάθε φορά από διάφορες αφορμές, τώρα με την ασθένεια της νέας γρίπης, αύριο με κάποια άλλη ασθένεια. Ο θάνατος της Παναγίας λέγεται κοίμηση και αυτή χαρακτηρίζεται ως ένδοξη, γιατί είναι μετάσταση. Πανηγυρίζουμε την εορτή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου όχι τυποποιημένα, μηχανικά, παγανιστικά, αλλά με χαρά, ελπίδα, αισιοδοξία, πίστη ότι ο θάνατος έχει νικηθή και όλοι μας μπορούμε να υπερβούμε τον φόβο και του θανάτου, αλλά και του πανικού που προέρχεται από αυτόν, με το «φάρμακο της αθανασίας».

Χρειαζόμαστε αισιοδοξία, ελπίδα, προοπτική, νόημα ζωής. Αυτό που θα πρέπει να μας απασχολή δεν είναι το ότι θα πεθάνουμε, αλλά πως θα ζήσουμε όσο είμαστε υγιείς. Αυτό είναι το ισχυρότερο αντιβιοτικό και το αποτελεσματικότερο εμβόλιο που μας κάνει πιο ανθρώπινους. Αλλιώς θα ισχύει ο λόγος του Μπρόιερ: «Επιλέγουμε την ψυχική πίεση και η ψυχική πίεση είναι αυτή που επιλέγει την αρρώστια».